SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2618

av Helena Vilhelmsson (C)

Förbud mot kommersiellt surrogatmoderskap

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda kommersiella surrogatarrangemang som beställs från Sverige men genomförs utomlands och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förmedling och organisering av sådana arrangemang bör kriminaliseras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hålla ansvariga aktörer till svars när verksamheten bedrivs över nationsgränserna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Svensk lagstiftning behöver omfatta arrangemang utomlands

Surrogatmoderskap väcker grundläggande frågor om makt, ekonomisk ojämlikhet och exploatering. Kvinnor i ekonomiskt utsatta situationer hamnar i beroendeförhållanden.

Surrogatarrangemang är förbjudet inom svensk hälso- och sjukvård. Det finns däremot inte något generellt förbud mot att personer i Sverige ingår kommersiella

surrogatarrangemang i andra länder. Det innebär att arrangemang kan initieras från Sverige och genomföras genom utländska kliniker, företag och förmedlare.

Ett förbud som endast omfattar verksamhet inom Sveriges gränser riskerar därför att lämna delar av den kommersiella marknaden orörda. Avtal kan tecknas och betalningar genomföras i andra länder, samtidigt som beställare eller förmedlare har sin anknytning till Sverige. Företag kan också använda utländska samarbetspartner och digitala plattformar för att marknadsföra och organisera verksamheten.

Ett effektivt regelverk behöver därför hantera tre frågor: kommersiella surrogatarrangemang som beställs från Sverige men genomförs utomlands, förmedling och organisering av sådana arrangemang samt möjligheterna att hålla ansvariga aktörer till svars när verksamheten bedrivs över nationsgränserna.

Lagstiftningen behöver tydliggöra vilka handlingar som ska omfattas av ett förbud, vilka personer och aktörer som kan hållas ansvariga och hur svensk lag ska kunna tillämpas när arrangemangen genomförs i ett annat land.

Förmedling och organisering måste omfattas

Ett förbud mot kommersiellt surrogatmoderskap behöver kompletteras med regler som motverkar förmedling och organisering av sådana arrangemang. Förmedling kan exempelvis bestå av rekrytering av kvinnor, kontaktförmedling mellan beställare och surrogatmödrar, marknadsföring, annonsering, kontakt med kliniker, avtalsupprättande, betalningshantering eller annan praktisk organisering av arrangemanget.

Verksamheten kan bedrivas av svenska eller utländska företag och genom digitala plattformar. Ett regelverk som endast omfattar svenska företag eller direkt ekonomisk ersättning riskerar att lämna utrymme för kringgående genom utländska samarbetspartner, nya bolag eller andra former av förmedling.

Det behöver därför utredas hur ett förbud mot förmedling, marknadsföring och organisering kan utformas så att det får en effektiv räckvidd även när delar av verksamheten bedrivs utanför Sverige. Det behöver också klargöras vilka handlingar som ska vara straffbara och

Näringsförbud och andra sanktioner

För att ett förbud ska få genomslag behöver det finnas konsekvenser för personer som yrkesmässigt organiserar, marknadsför eller förmedlar otillåtna surrogatarrangemang. Annars riskerar verksamheten att fortsätta genom nya bolag, nya avtal eller förändrade förmedlingsupplägg.

Det behöver därför utredas hur näringsförbud kan användas tillsammans med straffrättsliga och andra sanktioner. Regleringen behöver ange vilka överträdelser och vilken grad av medverkan som ska kunna leda till näringsförbud samt hur reglerna ska förhålla sig till befintlig näringsförbudslagstiftning.

Det behöver också analyseras hur reglerna kan tillämpas när förmedlare är etablerade utomlands eller när verksamheten bedrivs genom flera mellanhänder.

FN uppmärksammar riskerna för våld och exploatering

FN särskilda rapportör om våld mot kvinnor, Reem AlsalemI, har konstaterat att kvinnor och flickor löper risk för våld och exploatering i samband med surrogatmoderskap.

Rekommendationen är att stater arbetar för att avskaffa surrogatmoderskap i alla dess former och verkar för ett internationellt bindande instrument som förbjuder praktiken. I väntan på ett sådant avskaffande rekommenderas bland annat åtgärder för att minska efterfrågan, sanktioner mot beställare och förmedlare, förbud mot annonsering av surrogattjänster samt stöd till kvinnor som vill lämna verksamheten.

I Sverige har vi antagit en ny lag för att genomföra EU:s ändringsdirektiv om människohandel. Där tydliggörs att bland annat att surrogatmoderskap uttryckligen ska anges bland exploateringssyftena i människohandelsbestämmelsen och att ett nytt brott, olaga nyttjande av tjänst, ska införas.

Människohandel och kommersiellt surrogatmoderskap är inte synonyma begrepp. Människohandelslagstiftningen tar sikte på handlingar som uppfyller brottets rekvisit, medan ett särskilt förbud mot kommersiella surrogatarrangemang skulle kunna omfatta en bredare krets av handlingar.

Kvinnor och barns rättigheter

Arbetet mot exploatering måste utgå från kvinnornas rättigheter och behov. Kvinnor som utsatts för tvång, vilseledande, människohandel eller annan exploatering i samband med surrogatarrangemang ska kunna få tillgång till skydd, stöd och rättslig upprättelse.

Det behöver finnas en tydlig skillnad mellan ansvaret för dem som organiserar eller tjänar pengar på verksamheten och behovet av att skydda de kvinnor vars utsatthet riskerar att utnyttjas.

Ett förbud mot kommersiellt surrogatmoderskap måste utformas med respekt för barns grundläggande rättigheter. Barn som redan har fötts genom surrogatarrangemang får inte diskrimineras eller hamna i rättslöshet till följd av omständigheter som de själva inte råder över.

Helena Vilhelmsson (C)